

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА ДМИТРА ДАНИЛОВИЧА ЛАВРИНЕНКА

Професори кафедри лісівництва В.Є. Свириденко, О.Г. Бабіч

Дмитро Данилович Лавриненко народився 2 липня 1913 року у с. Локнисте на Чернігівщині у сім'ї сільського вчителя. Після закінчення семирічки навчався у Чернігівському лісомеліоративному технікумі. Після його закінчення у 1931 р. працював спочатку районним лісоводом у Решетилівці на Полтавщині, а згодом дільничим лісоводом у Добрянському ліспромгоспі на Чернігівщині.

У 1934 році Дмитро Данилович вступає на лісогосподарський факультет Українського лісотехнічного інституту, який закінчує з відзнакою у 1939 р., і залишається працювати асистентом кафедри загального лісівництва. З осені 1940 р. Дмитро Данилович навчається у заочній аспірантурі під керівництвом проф. В.Е. Шмідта, але подальше навчання перериває війна.

З початку і до кінця Великої Вітчизняної війни Д.Д. Лавриненко перебуває у діючій армії. За проявлені мужність і героїзм його нагороджено орденом Червоної Зірки та чотирма медалями.

Після демобілізації у грудні 1945 р. Дмитро Данилович працює спочатку молодшим науковим співробітником Ботанічного саду Академії наук УРСР, а з організацією у липні 1946 р. Інституту лісівництва (з 1955 р. – Інститут лісу) АН УРСР переходить на роботу до нього, де і працює до злиття інституту з УкрНДІЛГА у 1956 р. З 1955 по 1966 р. очолює відділ лісових культур.

Опанувати наукову роботу Дмитро Данилович розпочав ще будучи студентом Київського лісогосподарського інституту. Перші дослідницькі доробки ним зроблені з вивчення унікальних дубово-ясенево-модринових насаджень у Тростянецькому лісгоспі на Сумщині. Він встановив, що масове випадання дуба із насаджень відбувається не через вплив швидкоростучої модрини, як тоді вважав П.К. Фальковський, а саме через вплив ясеня, який значно активізує свій ріст під впливом модрини. Подальші дослідження цих об'єктів під керівництвом П.С. Погребняка уже у повоєнні роки стали основою для кандидатської дисертації на тему: «Дубово-ясенево-модринові культури», яку Дмитро Данилович захистив у жовтні 1947 р.

Підвищена допитливість до розкриття механізму взаємодії деревних порід, поряд з глибоким знанням основ лісової типології, визначила значною мірою характер подальших досліджень. Дослідження 1946–1955 рр. у Лісостепу, Степу та Поліссі України дали змогу Дмитру Даниловичу у 1959 р. захистити докторську дисертацію на тему: «Взаємодія ясеня з дубом та іншими породами в лісах Української РСР». У 1961 р. Дмитру Даниловичу присвоєне звання професора зі спеціальності «Лісові культури».

Одночасно з вивченням взаємодії деревних порід, Дмитро Данилович досліджує раціональні типи лісових культур. В УкрНДІЛГА його зусилля спрямовані на вдосконалення лісокультурної справи в Україні.

У 1966 р. Дмитро Данилович обирається завідувачем кафедри загального лісівництва Української сільськогосподарської академії, де і працює до виходу на пенсію у 1977 р. Працюючи на кафедрі загального лісівництва, Дмитро Данилович, поряд з педагогічною роботою, продовжує наукові дослідження в тих же напрямках. У 1966 та 1970 рр. виходять друком ще дві монографії, які підсумовують його наукові здобутки.

Лавриненко Д.Д. велику увагу приділяв громадській роботі. У 1961–1968 рр. він член Президії та голова Харківського міського філіалу товариства охорони природи, а з 1968 р. – член Президії Київського філіалу товариства охорони природи.

Фундаментальні знання своєї справи, величезна ерудиція в питаннях лісівництва, виняткова працездатність, щирість та гуманність викликали до Дмитра Даниловича заслужену повагу з боку співробітників, колег, викладачів та студентів.

1 листопада 1979 р. Дмитра Даниловича не стало. Його поховали на Байковому кладовищі Києва.

Директор ННІ лісового і садово-паркового господарства, проф. П.І. Лакида, професори кафедри лісівництва А.О. Бондар, А.В. Цилюрик, П.П. Яворовський, доц. кафедри лісівництва В.І. Карпенко

2 липня 2013 року виповнюється 100 років від дня народження відомого на теренах колишнього Радянського Союзу вченого-лісівника Дмитра Даниловича Лавриненка. Ми – студенти 60–80-х років минулого століття завжди з великою повагою згадуємо професора Д.Д. Лавриненка, який викладав нам фундаментальні лекції з лісівництва доброзичливим притишеним голосом з чіткою дикцією, завдяки чому усі ми хотіли сидіти за першими партами, щоб не пропустити жодного слова. Його лекції розкривали перед нами таємниці взаємовпливу видів деревних рослин при їх зростанні у мішаних насадженнях, зокрема – дуба з ясенем та модриною, дуба із сосною. Він із захопленням розповідав нам про типи лісових культур, у тому числі швидкорослих тополевих. У 1965 році Дмитром Даниловичем опрацьована фундаментальна робота, присвячена кліматичному районуванню східноєвропейської рівнини Радянського Союзу.

Дмитром Даниловичем у співавторстві з А.М. Флоровським та А.К. Ковалевським оприлюднені наукові праці: «Типы лесных культур для площадей Гослесфонда УССР» (1950) та «Типы лесных культур для Украины» (1956). Д.Д. Лавриненко приділяв неабияку увагу питанням підвищення продуктивності лісів Українського Полісся («Наукові основи підвищення продуктивності лісів Полісся Української РСР», 1960). Результати проведених наукових досліджень щодо взаємодії деревних порід у різних типах лісу викладені ним у монографії «Взаимодействие древесных пород в различных типах леса» (1965).

У 1966 р. Д.Д. Лавриненко у співавторстві з Г.І. Редьком, А.А. Лишенко та А.К. Ковалевським видав друком монографію «Создание топольных насаждений», а у 1970 – він опублікував своє бачення щодо створення дубових насаджень у монографії «Створення лісових культур у дібровах України».

Всього Дмитро Данилович опрацював та видав друком 5 монографій, 8 брошур та понад 140 наукових статей і методичних розробок.

Ми, студенти тих років, з глибокою вдячністю згадуємо лекції з лісівництва. Викладення матеріалу базувалося на типології Алексєєва-Погребняка, трактуванні єдності рослинного організму і умов місцезростання, взаємодії видів деревних рослин у насадженнях різних гігروتопів та трофотопів.

Під керівництвом Д.Д. Лавриненка захистили кандидатські дисертації 17 аспірантів. Працездатність, освіченість, непересічні моральні якості, готовність надати будь-яку допомогу студенту чи аспіранту, які зверталися до нього, викликали заслужену повагу до Дмитра Даниловича колег по роботі та студентської спільноти.

Світла згадка про Дмитра Даниловича Лавриненка вічно житиме у серцях усіх, хто його знав!

Завідувач кафедри лісової меліорації і оптимізації лісоаграрних ландшафтів, проф. В.Ю. Юхновський

Для мене, студента третього курсу лісогосподарського факультету, вважалося за щастя слухати лекції корифея лісівничої науки, славетного лісівника-типолога, високообдарованого учня наукової екологічної школи академіка П.С. Погребняка – професора Дмитра Даниловича Лавриненка. Мені дійсно пощастило, адже на початку нового навчального року (це був початок курсу – осінній семестр 1976 р.) Дмитро Данилович востаннє викладав лекції з лісознавства. Вже у наступному семестрі його замінив доцент В.Є. Свириденко і третій курс лісогосподарського факультету складав йому підсумковий іспит з лісівництва після навчальної практики у Дзвінковому лісництві у червні 1977 р.

Минуло майже чотири десятиліття, але і тепер перебуваючи в аудиторії № 94 навчального корпусу № 1 університету я чую доброзичливий грудний голос Дмитра Даниловича – неперевершеного вченого, педагога, наставника студентства, знаного ентузіаста лісівничої науки і практики. Найбільше запам'яталися лекції професора Д.Д. Лавриненка про взаємодію деревних порід у лісових ценозах, насамперед з головною лісоутворювальною породою дібров – дубом звичайним. З цього приводу науковець міг дискутувати із студентством і у позаурочний час, з'ясовуючи вплив супутніх порід – липи серцелистої, клена гостролистого, граба звичайного та інших підлісочних порід на ріст і розвиток патріарха українського лісу – дуба звичайного. Назавжди закарбувався у пам'яті його афоризм «...ясен ясеню – вовк» про недоцільність формування чистих ясеневих деревостанів, а тільки з його певною домішкою до головної породи. Досить аргументовано та дохідливо лектор викладав вплив кліматичних чинників на ріст і розвиток лісових екосистем, етапи змін го-

ловних лісоутворювальних порід у природних фітоценозах. Він достеменно розтлумачив студентству тезу академіка Г.М. Висоцького про те як «...ліс зволожує гори і сушить рівнини», а також механізм трансконтинентального впливу лісових угруповань, що є теоретичною базою агролісомеліоративної науки.

Лише єдиний раз Дмитро Данилович викладав у нашій п'ятій «лісомеліоративній групі» практичне заняття і воно вкарбувалося у пам'ять. У мене було запитання про те, як в умовах гострого посушливого Степу при річній кількості опадів 400 мм виживають деревні рослини. Що я тільки не вигадував: наводив приклад і про низький рівень залягання ґрунтових вод, і про глибокі кореневі системи, і про зменшену площу листової пластинки, яка заощаджує витрати на транспірацію, але все було марно. Як кажуть «скринька відкривалася просто». Професор довго тлумачив контрастність між спекотними денними і холодними нічними умовами, у зв'язку з чим інтенсивно утворюється конденсат у порах ґрунту, який негайно засвоюють активні корені деревних рослин, що розміщені у верхніх горизонтах ґрунту. А це – додаткове зволоження, якого так не вистачає рослинам у південних районах України.

Відкриту лекцію професора Д.Д. Лавриненка відвідали понад десять професорів, вчених, педагогів. Принаймні більшої кількості науково-педагогічних працівників до цього часу не було на жодній відкритій лекції. Лектор викладав її на високому науково-методичному рівні. У кінці лекції я поставив Дмитру Даниловичу запитання. На запитання він відповів частково, бо пролунав дзвоник. Але на наступному занятті близько десяти хвилин лектор розтлумачував наведене запитання.

Важливою складовою вивчення курсу був іспит. Навіть неможливо порівняти цей підсумковий етап із так званою сучасною «атестацією». Для нас іспит перетворювався на ще дві-три додаткові лекції або практичні заняття. Він розпочинався з першої пари і тривав до пізнього вечора, залежно від кількості студентів і спроможності брати участь у дискусії. На кожне запитання екзаменатор ставив безліч додаткових запитань, залучав студента до творчої дискусії, спрямовував розвиток його думки у потрібне русло. Саме ці екзаменаційні запитання закарбовувалися у студента на все життя.

Дуже любляв Дмитро Данилович працювати із студентами та аспірантами. Для мене взірцем було його ставлення до вишколу молодих учених. Починаючи робочий день на кафедрі він цілий день міг присвятити обговоренню наукових досліджень з аспірантом або здобувачем, а відвідував деканат тільки за невідкладної потреби. Тому у його науковій школі налічується 17 учнів, які захистили кандидатські дисертації.

У дослідженнях кафедри лісової меліорації і оптимізації лісо-аграрних ландшафтів на сучасному етапі використовуються наукові підходи з лісівничо-екологічної типології. Зокрема, на кафедрі проводить дисертаційні дослідження аспірантка Г.О. Лобченко з фітоіндикації полезахисних лісових смуг, основу яких становить лісотипологічна діагностика безлісних земель, опрацьована видатним вченим лісівництва. Тому

наукові ідеї професора Д.Д. Лавриненка – високообдарованого, освіченого, безмежно ерудованого вченого-лісівника, еколога і просто незрівнянного педагога актуальні сьогодні, а його наукова, педагогічна і професійна діяльність є взірцем для багатьох поколінь майбутніх лісівників.

Проф. кафедри лісовідновлення та лісорозведення В.М. Маурер

Філософи стверджують, що велике видно тільки здалека. Повною мірою, це стосується і наших вельмишановних вчителів, корифеїв вітчизняного лісівництва, галузевої науки та фахової освіти, одним з яких, поза всяким сумнівом, був професор Д.Д. Лавриненко. Вперше про Дмитра Даниловича та його напрацювання я почув від викладача лісівництва Л.К. Гайдука під час навчання у Сторожинецькому лісовому технікумі. Леонід Кирилович користуючись результатами досліджень проф. Д.Д. Лавриненка, розповідав нам, 16-літнім юнакам, про специфіку взаємовідносин дуба звичайного і ясена звичайного у різних гігروتопах дібров. Мені запам'яталися дохідливі та науково обґрунтовані тлумачення причин і механізму їх взаємовпливу. Вдруге про Дмитра Даниловича я почув від на той час студента лісогосподарського факультету УСГА Петра Миколайовича Рудька (випускника технікуму у минулому, а у майбутньому – його директора, який обіймав посаду тривалий термін), який напередодні нового 1969 р., гостюючи у Сторожинці, характеризував нам своїх київських викладачів і з захопленням та невідомим піднесенням розповідав, що «...у Києві лекції йому викладають знані в усьому світі професори Б.Й. Логінов, І.І. Зима, Т.Т. Малюгін, М.В. Давидов, П.Г. Кальний, К.Є. Нікітін, Д.Д. Лавриненко, А.І. Котов та інші, більшість з яких є авторами відомих кожному з нас підручників і посібників, за якими ми навчаємося у технікумі пізнаючи мудрість фаху». Саме його розповідь та багатьох інших випускників про вітчизняних корифеїв лісівництва і, зокрема, про непересічну особистість, надзвичайно доброзичливу і чуйну людину, проф. Д.Д. Лавриненка і визначила для мене і багатьох інших вищій навчальний заклад для подальшого навчання.

Навчаючись на другому курсі лісогосподарського факультету я став свідком гострої наукової полеміки під час наукового семінару у 102 аудиторії 1-го навчального корпусу про переваги та недоліки чистих і мішаних за складом лісостанів між Дмитром Даниловичем та добре знаним не тільки у країні, а і за її межами вченим-таксатором, проф. К.Є. Нікітіним. Важко було протистояти доброзичливому, ввічливому, стриманому, з лагідним характером проф. Д.Д. Лавриненку енергійному, цілеспрямованому, подекуди безапеляційному Костянтину Євламійовичу. Вперше (тому й закарбувалося у пам'яті) я на власні очі побачив, як можна спокійно, коректно, оперуючи науковими даними наполягати на своєму, як після гострої дискусії поважні опоненти обнімалися і спілкувалися на інші теми, як шанобливо вони ставилися один до одного у буденному житті, наполягаючи при цьому на своєму з тих, чи інших наукових положень.

Дмитро Данилович був не тільки славетним Вченим, а і дуже доброю, винятково ерудованою та високо освіченою Людиною. Про це, насамперед, свідчило його ставлення до оточуючих: рідних, колег, підлеглих і до нас, студентів. Надзвичайно вражало його батьківське, спокійне, незалежно від успішності навчання, ставлення до нас студентів, різних за темпераментом і вдачею, вихованістю та розумовими здібностями. До кожного він мав ключик, який давав змогу йому бути переконливим і у той же час своїм. Тому нам дуже пощастило, коли у вересні 1971 року куратором 1 групи 3 курсу було призначено проф. Д.Д. Лавриненка. На першій же політінформації новий наставник запитав у групи, чи не варто розширити значення нашої виховної години, яка традиційно складалася з ознайомлення з подіями, які упродовж минулого тижня мали місце у країні та світі загалом. Перше про що більшість подумали про себе було: «нам і цього багато». Наше мовчання він розцінив як згоду. Почав Дмитро Данилович з того, що розповів нам про різницю між «вищою» і «верхньою» освітою, про необхідність стати не тільки висококласним фахівцем, а і освіченою Людиною з великої літери. Свою першу виховну годину новий наставник завершив філософськими віршами і проханням подумати, якими мають бути наші майбутні зустрічі, передбачені розкладом, затвердженим проректором з навчальної роботи. Соромно згадувати, але на наступній політінформації ми знову нічого не запропонували. Дмитро Данилович був готовий і до такого повороту подій. І після стислих повідомлень про внутрішні та зовнішні події розпочав надзвичайно цікавий екскурс в історію лісівництва та вітчизняного і світового лісового господарств. Оповідь професора зачарувала навіть нас – випускників технікумів. Потім були цікаві розповіді про класиків світового лісівництва, вітчизняних корифеїв-лісівників у таких деталях, що не могли не зацікавити так само як і його змістовні та надзвичайно наукові лекції з лісівництва. Але найбільше нас вразили його піші екскурсії осіннім, золотавим старим Києвом. Практично про кожний будинок з меморіальними дошками або без них Дмитро Данилович міг розповідати годинами, починаючи від архітекторів та історії їх будівництва і закінчуючи видатними постаннями, які у них мешкали упродовж століть.

Проф. Д.Д. Лавриненко був надзвичайно шляхетною і чуйною людиною. Його нема з нами вже понад 30 років. Але про таких кажуть: «Він житиме у наших серцях доти, поки житимемо ми!».

Професор кафедри нової техніки, передової технології, комплексного ведення лісового господарства та охорони праці „Укрцентркадріліс” П.Г. Вакулук

Протягом десятків років я мав змогу спілкуватися з Дмитром Даниловичем Лавриненком. Вперше ми зустрілися у 1960 році, коли він, працюючи завідувачем відділу лісових культур УкрНДІЛГА, приїхав до Левківського лісництва (Житомирщина) оглянути лісопосадки тополі. Я працював тоді лісничим і змушений був саджати тополю на зрубках у свіжих суборах, адже 20 серпня 1958 року Рада Міністрів Української РСР ухвалила постанову про створення насаджень тополі на площі 750 тис.га.

У лісгоспах майже не було земель, придатних для вирощування високопродуктивних деревостанів тополі, але план посадки було доведено до кожного лісництва. Ухвалення постанови про створення насаджень тополі це був типовий приклад, коли плани, вигадані в урядових кабінетах не збігалися із законами природи. Я усвідомлював, що в таких умовах високопродуктивні насадження виростити неможливо, але план необхідно було виконувати. Оглянувши лісопосадки тополі, Дмитро Данилович не сказав жодного слова. Тоді ніхто не наважувався критикувати дії уряду і партії.

У вересні 1966 року було створено Міністерство лісового господарства УРСР і мене призначили начальником управління лісовідновлення і лісорозведення. Я часто зустрічався з Дмитром Даниловичем для обміну думками з різних питань лісовирощування і мене завжди вражала його глибока обізнаність, виняткове знання лісокультурної справи.

За рекомендацією Колегії Мінлісгоспу УРСР Д.Д. Лавриненко очолив кафедру лісівництва Української сільськогосподарської академії. Дмитро Данилович мешкав у Києві на вулиці Мілютенка, будинок 7 А. У цьому будинку мешкав і я. Майже щовечора ми з ним виходили на прогулянку і обмінювалися думками з різних проблем. Виявилось, що Дмитро Данилович дуже любляв і добре розумівся на українській та російській літературі. Як людина надзвичайно скромна він не розповів мені, що написав автобіографічний роман у віршах. Лише тоді, коли передчасна смерть забрала цю прекрасну людину, я був на поминках і сини покійного включили магнітофон і присутні почули як він читає цей роман.

Його наукові праці зокрема про взаємодію деревних порід у лісонасадженнях, стали класикою лісівничої науки і є неоціненним скарбом для лісівництва.

Бібліографія основних праць Д.Д.Лавриненка

1. Лавриненко Д.Д. Введення модрини в культури на Україні як засіб піднесення продуктивності лісу / Д.Д. Лавриненко // Пр. ін-ту лісівництва. – К. : АН УРСР, 1949 – Т. 1. – С. 77–143.
2. Лавриненко Д.Д. Типы лесных культур для площадей Гослесфонда УССР / Лавриненко Д.Д., Флоровський А.М., Ковалевський А.К. – К. – Х. : Госиздат с.-х. лит-ра, 1950. – 124 с.
3. Лавриненко Д.Д. Сосново-дубові культури / Д.Д. Лавриненко // Пр. ін-ту лісівництва. – К. : АН УРСР, 1951. – Т. 2. – С. 56–116.
4. Лавриненко Д.Д. Визначення населення коріння ґрунту в лісі / Д.Д. Лавриненко // Пр. ін-ту лісівництва. – К. : АН УРСР, 1952. – Т. 3. – С. 73–84.
5. Лавриненко Д.Д. Взаємодія дуба і ясена в лісокультурах Лісостепу УРСР / Д.Д. Лавриненко // Пр. ін-ту лісівництва. – К. : АН УРСР, 1953. – Т. 4. – С. 117–179.
6. Лавриненко Д.Д. Типы леса Украинской ССР. / Лавриненко Д.Д. – М.–Л. : Гослесбумиздат, 1954. – 92 с.
7. Лавриненко Д.Д. Типы лесных культур для Украины / Лавриненко Д.Д., Флоровський А.М., Ковалевський А.К. – К. : АН УССР, 1956. – 287 с.

8. Лавриненко Д.Д. До методики вивчення взаємодії деревних порід у дібровах. / Д.Д. Лавриненко // Пр. ін-ту лісівництва. – К. : АН УРСР, 1958. – Т. 7. – С. 92–114.
9. Лавриненко Д.Д. Наукові основи підвищення продуктивності лісів Полісся Української РСР. /Лавриненко Д.Д. – К. : УАСГН, 1960. – 195 с.
- 10.Лавриненко Д.Д. Лісові культури / Лавриненко Д.Д., Антиков О.Я. – К. : Укрсільгоспвидав, 1962. – 115 с.
- 11.Лавриненко Д.Д. Взаимодействие древесных пород в различных типах леса. / Лавриненко Д.Д. – М. : Лесн. пром-сть, 1965. – 247 с.
- 12.Лавриненко Д.Д. Создание тополевых насаждений / [Лавриненко Д.Д., Редько Г.И., Лишенко А.А., Ковалевский А.К. и др.]. – М. : Лесн. пром-сть, 1966. – 314 с.
- 13.Лавриненко Д.Д. Розвиток лісотипологічної науки на Україні / Д.Д. Лавриненко // Вісник с.-г. науки. – 1967. – № II. – С. 93–100.
- 14.Лавриненко Д.Д. Створення лісових культур у дібровах України / Лавриненко Д.Д. – К. : Урожай, 1970. – 178 с.
- 15.Лавриненко Д.Д. Лісові культури / Лавриненко Д.Д. – К. : Урожай, 1973. – 96 с.

ТАК, БУЛИ ЛЮДИ..., КЛАСИКИ-ЛІСІВНИКИ, ПАМ'ЯТЬ ПРО НИХ СВІТЛА – ЖИТИМЕ У ВІКАХ!

В.М. Маурер, кандидат сільськогосподарських наук

Нинішній рік 115-річчя Національного університету біоресурсів і природокористування України непересічний і для колективу навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства. У цьому році співробітники, студентство, випускники разом з лісовою громадськістю країни та багатьма іншими, прямо або опосередковано причетними до лісогосподарського

факультету, відзначатимуть ювілеї когорти класиків-лісівників, славетних науковців і талановитих організаторів навчального процесу, творців його визначної історії: 135-річчя проф. М.О. Ткаченка, 115-річчя проф. Б.Й. Логгінова, 105-річчя проф. К.Є. Никітіна, 100-річчя професорів Т.Т. Малюгіна та Д.Д. Лавриненка, 95-річчя доцента Г.В. Дубініна та 90-річчя доцентів В.С. Наконечного і М.І. Шендрикова.

Нам усім ще належить повною мірою оцінити їх внесок у справу розбудови факультету, інституту, університету, галузі, збагнути їх велич і значення для лісівничої науки та фахової освіти, вклонитися їх життєвому